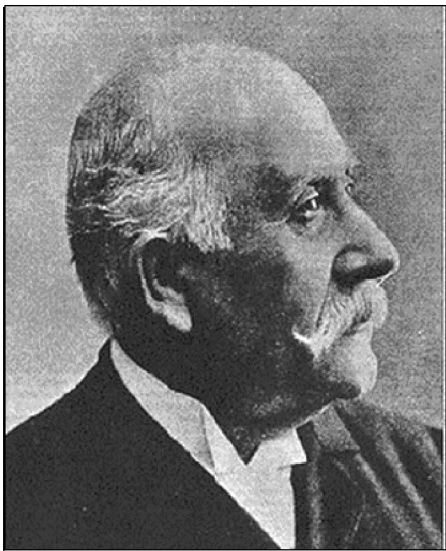

Luici Kapuana

“Ədəbiyyat qəzeti”nin oxucularına “Adsız ağrı” hekayəsilə tanış olan görkəmli italyan yazıçısı Luici Kapuana-nın yaradıcılığında onun qeyri-elmi təzahürlər kimi şərh etdiyi psixoloji mövzular və okkultizm motivləri xüsusi yer tutur. Emil Zolyanın(1840-1902) elmi-bədii metodundan, Hegelin (1770-1831) fəlsəfi konsepsiyalarından bəhrələnən yazıçı öz növbəsində Covanni Verqa (1840-1922) və Luici Pirandello (1867-1936) kimi klassiklərin yaradıcılığına da güclü təsir göstərmişdir. L. Kapuana C.Verqa ilə birlikdə “italyan naturalizmi” adlandırılan “verizm” cərəyanının banilərindən biridir. Onun bu cərəyanın nəzəri prinsiplərini əks etdirən ədəbi-tənqidi yaradıcılığı XIX əsrin sonu İtaliya ədəbiyyatında yeni istiqamətin inkişafına təkan vermiş, verist novella və romanlarını Avropa ədəbiyyatının dəyərli əsərləri sırasına yüksəltmişdir...

Oxuculara təqdim olunan “Qartallar təlimçisi” hekayəsi L.Kapuananın verist novellalarından fərqli olaraq, fantastik-psixoloji səpkidə qələmə alınmışdır.

Tərcüməçi

Doktor Maccoli, onun söhbətini yarımcıq kəsənlərə fikir vermədən, sözüne davam elədi:

- Bəli, biz yavaş-yavaş, elmə minnətdarən, təbiəti saxtalaşdırmağa nail oluruq. Ancaq ehtiyatsız qabalığımıza görə o, bizdən dəhşətli dərəcədə intiqam alır. Biz sərhədləri, harmoniyanı pozmuşuq, ona görə də, - mən istəməzdim ki, sözlərim peyğəmbərəcəsinə doğru çıxsın, - axırda bəşər nəslinin məhvinə gəlib çıxacağıq.

- Necə? Necə yəni “məhvinə”? - deyə bəziləri etiraz etdi.

- Deyəsən, bu axşam kefiniz yoxdur, - deyə baronessa Lanari dilləndi.

- Xeyr, əzizim baronessa, mənim kefim həmişə qaydasındadır. Səksən yaşımda bu, səfəhlik və ehtiyatsızlıq olardı. Mənim nə cavanlıqda, nə də ahıl yaşlarımda kefim aşağı olmayıb. Bu yaşımda belə bir şeyə qapılmağım isə intihara bərabərdir. Mən onun əsarətindən nəyin bahasına olursa-olsun, yaxa qurtarmaq üçün artıq çoxdan tədbir görmüşəm. Giyiənə məsələsindir, fiziki və spiritual.

- Necə? Sizin kimi bir materialist? - deyə, doktoru qızıqsırdırmaq üçün onu həvəsləndirməyi xoşlayan keşiş Venini uca-dan dedi.

- Materialist, ya spiritualist, necə deyərlər, şəraitdən asılı olaraq. Bu terminlərin ikisi də eynidir... Ancaq məni fikrimdən yayınmağa məcbur etməyin. Beləliklə, mən deyirdim: gəlin bizim elmi oyuncaqlarımızla əylənək; biz təbiətin quşlar üçün yaratdıqlarını insanlar üçün heç vaxt yarada bilməyəcəyik.

- Əksinə, əksinə! - deyə vəkil Veraldi yenidən onun sözünü kəsdi. - Təbiət bizə qanadlardan da yaxşı bir şey yaratmaqdan ötrü ağır verib.

- İdarə olunan aerostatlar? Aeroplanlar? - Uşaq əyləncəsidir! Uşaq əyləncəsidir, vəssalam! Qanadlar quşlar üçün heç nədir... Mənim aeroplanlara sərf olunan və sərf olunacaq o milyonlara, - rəqəmləri şişirtmirəm, - heyfim gəlir. “Aeroplanlamaq” zövqü çox az adama, lap az adama qismət olacaq: siz belə deyərdiniz, baronessa, yadınızdımı? Yox, o mən

idim ki, sizin “hərlənmək” dediyinizin əvəzinə “aerostatlamağı” təklif etmişdim. Bu iki eybəcər sözün müəllifi də, təəssüflər olsun ki, mən özüməm... Eh! Təəvvür edin - müharibədir, düşmən hücum edir, sərhədləri qorumaq məsələsi var! Əla, tutaq ki, lap belədir; ancaq elə toplar yaranacaq ki, - əgər artıq yaran-

mayıbsa, - aeroplanları bütün bombaları və partlayıcı maddələri ilə birlikdə yerlə yeksan edəcək. Ancaq mən bunu müzakirə etmək fikrində deyildim, sadəcə söyləmək istəyirdim ki...

- Hə, indi başlanacaq!

- Bəli, cənab keşiş, başlanacaq, çünki biz ona görə yığışmırıq ki, çürük qoza da dəyməyən mənasız mühakimələr yürüdək... Birçə şeyi deyəcəyəm: mən papa olsaydım, kitabları qadağan olunmayınca, yazdıqlarını heç kimin oxumadığı o bədbəxt müəllifləri kilsədən qovmaq əvəzinə, - bir sözlə, mən papa olsaydım və mənəvi hakimiyyətimin gücünə inamım olsaydı...

- Doktor, papanı rahat buraxın!

- Onunla işim yoxdur; ona hörmətim var; o, Yer üzündəki ən uca şəxsiyyətdir... Təkcə onu demək istəyirəm ki, əgər papa olsaydım bütün məhvedici silahları icad edənləri də, onlardan istifadə edənləri də kilsədən qovardım... Çox təəssüflər olsun... Ancaq mənə icazə verin sizə markiz Santa Pianın dahiyanə ixtirası barədə söhbət açım. Sizlərdən bəzisi onu yəqin ki, tanımamış olmaz, bəziləriniz isə, heç olmasa, adını eşitmişiniz. Yox? Hə, yaman tez unuduram ki, artıq, çox qocayam. Nə isə, ancaq bu xatirə məni cəmişi otuz il keçmişə aparır.

Markiz di Santa Pia barəsində deyirdilər ki, o əməlli-başlı dəlidir. Çünki bu adam hamının və ya demək olar ki, ha-

mının gördüyü və ya görə biləcəyi bir işin qulpundan heç vaxt yapışmazdı. Bu gözəl, uca boylu, son dərəcə sağlam, istədiyi şiltaqlığı özünə rəva görmək üçün kifayət qədər pulu olan güclü insan, - hörməti xatirinə deməliyəm ki, o, belə şeylərdən sui-istifadə etməzdi, - axır vaxtlar heyvandarlığın qəribə bir növünə baş qoşmuşdu. O, deyirdi: “İnsan atı, öküzü, iti və pişiyi əhliləşdirib; niyə də o, quşlar aləminin şahı olan qartal da əhliləşdirməyə cəhd etməsin?”

- Bu markiz həqiqətən də dəli imiş! Bu məlum!

- Hörmətli vəkil, dəli o kəsləri hesab edirlər ki, onlar özlərindən qabaq heç kəmin ağılına gəlmədiyi cəsur bir ixtiraya ürək edirlər.

- Bununla belə, o istədiyinə nail olmadı...

- Nail olardı, əgər...

- Şeytan yoldan çıxarmasaydı...

- Birbaşa şeytan da deməzdim, - çətin ki, bu işin uğuru şeytani maraqlandırardı. Şeytanın öz dərdi-səri var, cəhənnəmi gözəl qızlarla doldurmaq dərdi, - elə deyilmi cənab keşiş?

- Deyirsiniz, yəni nail olub? Heç kimə də heç nə məlum deyil, eləmi? - deyə vəkil Varaldi söz çəkmək istədi.

- Bu barədə yalnız o məlum olub ki, onu eşidib bilmək olardı; bədbəxt markizin faciəvi ölüm xəbərini, ancaq təfərrüatsız.

Santa Pia, - Kontaris markizlərinin qədim mülkü. Mən ona heç kənd də de-

rıq, - deyə markiz dostuma müraciətlə söylədi. - Etiraf edirəm ki, bu məni kəndləndirmir. Həkim ki, gördün, - gen göz. Gözəl insanlardır! Ancaq...

O, elə ürəkdən gülürdü ki, sözləri adamın könlünə toxunmurdu. Sonra onunla iki dəfə də rastlaşdıq. Tək olduğumdan, qəsrinə dəvət almağımdan məmnun oldum.

- Mən icma həkimini evimə dəvət etmirəm, mövhumatçılığımıza görə.

Az qalmışdı etiraf edim ki, axı mən də həkiməm. Ancaq marağım mənə riyakarcasına bəraət qazandırır ki, burada istirahətdəyəm, qonağam, həkimliklə də məşğul olmuram. Onunla səmimi olsaydım, onda yəqin ki, heç nə görə bilməz, markiz di Santa Pianın yalnız iş bitəndən sonra açıqlamaq niyyətində olduğu o möcüzə barəsində heç nə eşitməzdim. Doğrudan da, bu bir həqiqətdir ki, bizim bəzi hərəkətlərimizin mənəvi dəyəri son dərəcə nisbidir.

- Sizin simanız məndə inam oyadır - deyə o, söylədi. İki iş görməli olacaqsınız: birincisi, biləcəyiniz sirri lazım olduğu qədər gizli saxlamalısınız; ikincisi, mənim cəsarətli tədbirim barədə mənə ən səmimi fikirlərinizi bildirməlisiniz.

Mən söz verdim və o, məni, - heç bilmirəm necə deyim... ona nə deyirlər, “toyuq hini”? Hə, qoy bu da olsun “qartal hini”. O, məni həddinnən böyük qəfəsə bənzəyən, bir tərəfindən möhkəm dəmir şəbəkələrə alınmış pəncərələrin, digər tərəfindən isə, qartal balaları çıxartmaq-

Qartallar təlimçisi

məzdim, yarıuçuq feodal qəsrinin ətrafındakı bir neçə ev. Buranın sonuncu markizi fligellərdən birini təmir etməyə göstəriş verərək, ildə bir neçə ay, üfüqdəki düzənliklərlə keçib gedən qatarların açıq pəncərələrindən ətrafdakı sərt mənzərəni seyr edən sərnəşinlərin nəzərlərindən uzaq, qəsri dövrələyən dağ uçurumlarının arasıyla həris ovçu kimi gəzib-dolaşardı. O vaxt mən qonşu şəhərdəki icma həkiminin, köhnə universitet yoldaşımın qonağı idim. Bir gün elə oldu ki, dağ ovçusu qiyafəsində tam təchiz olunmuş markiz Santa Piaya rast gəldik... Biz də tüfənglə silahlanmışdıq, mən və mənim həmkarım, iki gülünc ovçu.

- Biz bir-birimizi yalnız üzdən tanıyı-

dan ötrü yuvalar düzəldilmiş, xeyli sayda bölmələrin uzanıb getdiyi geniş bir otağa saldı.

O, ayağındakı qalın zəncirlə, döşəməyə yeridilmiş halqaya bağlı olan qoca qartalı mənə göstərərək dedi:

- Bu mənim ovçu qənimətimdir. Mən onun qanadını altı il öncə güllə ilə vurmuşam. Yaşasın deyə qanadını kəsməli oldum. Onu müalicə elədim, sağaltmışam və o, - inanmazsınız, - özünü ələ öyrətməyə yavaş-yavaş imkan verərək, mənə öz minnətdarlığını bildirdi. İndi mən ona yaxınlaşa, onu oxşaya bilərəm, biz əməlli-başlı dostuq. Ancaq ilk günlər... O vaxt, onu yaraladığım zaman, əsarətə düşməsin deyə, bax, bu çeçələ barmağımı

